

دین و عدالت

(اصول و مبانی)

محمد سروش (محلّاتی)

www.ketab.ir

سروش، محمد، ۱۳۴۰
دین و عدالت (اصول و مبانی) / محمد سروش (محرران)
تهران: نشر کویر، ۱۴۰۰
۳۱۲ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

ISBN:978-964-214-333-7

فیا
کتابنامه.

اسلام و عدالت

اسلام و عدالت (فقه)

اسلام و عدالت -- جنبه‌های قرآنی

عدالت -- جنبه‌های مذهبی - اسلام

رده بندی کنگره: BP۴۷۲۳۰

رده بندی دیویی: ۲۹۷.۴۸۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۹۰۹۷

Islam and justice

Islam and justice - Islamic law

Islam and justice -- Qur'anic teaching

Justice Religious aspects - Islam

www.ketab.ir

انتشارات کبیر

دین و عدالت

(اصول و مبانی)

محمد سروش (محلّاتی)

طراح جلد: سعید زاشکانی ، امور فنی صفحه آرایی: انتشارات کویر

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: غزال ، شمارگان: ۷۰۰ ، چاپ اول: ۱۴۰۰

شابک: ISBN:978-964-214-333-7 - قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر

کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۱ - تلفن: ۸۸۳۰۱۹۹۲ - ۹ - ۸۸۳۴۲۶۹۸ - نمابر: ۸۸۳۴۲۶۹۷

Kavirbook@gmail.com

KavirPublishingCo

Kavir.Pub

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،

به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)

بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۳	 جلسه اول: ارزش و اهمیت عدالت
۱۳	 ۱. عدالت ارزش نخستین و هدف نهایی دین
۱۴	 ۲. عدالت شعار و آرمان اصلی انقلاب اسلامی
۱۵	 تأثیرات فقر و بی عدالتی
۱۷	 عدالت عامل تداوم انقلاب
۱۸	 فصول سه گانه بحث عدالت
۲۰	 پیوست احکام قرآن با عدالت
۲۲	 جلسه دوم: نسبت عدالت و سرشت انسان
۲۳	 دیدگاه اول
۲۴	 دیدگاه علامه طباطبائی
۳۴	 نظرات دیگر علامه طباطبائی
۳۵	 بررسی نظر استاد مطهری
۴۰	 پاسخ به سؤالات
۴۸	 جلسه سوم: جایگاه عدالت در نظام آفرینش
۴۸	 نقطه آغاز مسأله عدالت
۴۹	 معنابخشی اعتقاد به عدالت تکوینی، به عدالت اجتماعی
۵۱	 رابطه عدالت تکوینی و عدالت اجتماعی در اسلام
۵۳	 شبهات پیرامون عدالت تکوینی
۵۵	 اعتقاد به عدالت تکوینی و همراهی آفرینش با عدالت انسانی
۵۶	 نظر استاد مطهری در «انسان و سرنوشت»
۵۹	 پاسخ به سؤالات
۶۲	 جلسه چهارم: نسبت عدالت با خداوند

۶۲	تفاوت نگاه مسلمان و غیر مسلمان در نسبت عدالت با خداوند
۶۴	عدالت خداوند در قرآن مجید
۶۷	چرایی ورود عدل الهی به اصول مذهب
۶۹	تأثیر نگاه اشاعره بر بعضی شیعیان
۷۱	پاسخ به سؤالات
۷۳	جلسه پنجم: چیستی عدالت
۷۴	سابقه این اختلاف
۷۴	تفکر اشاعره
۷۵	استدلال اول اشاعره
۷۶	استدلال دوم اشاعره
۷۶	کلام ابوالحسن اشعری
۷۸	دیدگاه شیعه
۸۲	پیگیری اشکال اشاعره
۸۳	پاسخ اول به اشکال اشاعره
۸۴	پاسخ دوم به اشکال اشاعره
۸۵	حسن و قبح عقلی از دیدگاه فلاسفه
۸۷	حسن و قبح عقلی در عرفان نظری
۸۹	توضیح استاد مطهری
۹۳	پاسخ به سؤالات
۹۸	جلسه ششم: دیدگاه علامه طباطبائی در عدالت
۹۹	مقدمه اول، مالکیت مطلق خداوند
۱۰۱	مقدمه دوم، تأیید فهم عقلاء در حسن و قبح توسط خداوند
۱۰۴	بیان علامه در جلد اول المیزان
۱۰۹	بیان علامه در جلد هفتم المیزان
۱۱۳	بررسی این دیدگاه
۱۱۵	نکته اول

۱۱۶	 نکته دوم
۱۱۷	 نکته سوم
۱۱۸	 پاسخ به سؤالات
۱۳۰	 جلسه هفتم: قرآن و چیستی عدالت
۱۳۰	 دسته اول آیات
۱۳۲	 دسته دوم آیات
۱۳۳	 دسته سوم آیات
۱۳۵	 دسته چهارم آیات
۱۳۶	 برانت عقلی
۱۳۷	 «لایسنل عما یفعل»
۱۳۹	 گفت و گوی جان هیک
۱۴۲	 پاسخ به سؤالات
۱۴۶	 جلسه هشتم: فایده بحث از چیستی عدالت
۱۴۶	 طرح یک سؤال
۱۴۶	 ۱. معیارشناسی
۱۴۷	 روایت محمد بن منصور
۱۵۲	 ۲. ویرانی عدالت با ویرانی دیانت
۱۵۲	 ۳. سفاکی و جنایت بیش تر
۱۵۴	 کلام شهید بهشتی
۱۵۷	 مطلب شهید مطهری
۱۶۲	 ۴. تأثیر گذاری در جاذبه اسلام
۱۶۴	 ۵. شکل گرایی عوام فریبانه
۱۶۶	 ۶. گفتمان سوزی به جای گفتمان سازی
۱۶۸	 ۷. اخلاق مذهبی یا اخلاق انسانی
۱۷۰	 پاسخ به سؤالات
۱۷۷	 جلسه نهم: حق و عدالت

۱۸۱	سه نکته اساسی بحث این کتاب
۱۸۲	تعیین تکلیف برای خدا
۱۸۲	اعتراض ابن تیمیه به عدلیه
۱۸۳	اشکال فخر رازی
۱۸۳	پاسخ خواجه نصیرالدین طوسی
۱۸۶	سخن پاپ
۱۸۷	قبح تکلیف عاجز در اصول
۱۸۸	توضیح «گوهر مراد» لاهیجی
۱۹۱	دو نگاه در نسبت اعتقاد به خدا و قبول حقوق انسان
۲۰۲	پاسخ به سؤالات
۲۱۰	جلسه دهم: عدالت در تشریع
۲۱۱	جایگاه عدالت در عقاید اسلامی
۲۱۱	۱. وجوب معرفت و ایمان
۲۱۱	استدلال اول
۲۱۱	اصل دفع ضرر محتمل
۲۱۲	استدلال دوم
۲۱۲	اصل لزوم شکر منعم
۲۱۳	۲. ضرورت بعثت انبیا با قاعده لطف
۲۱۴	۳. اثبات نبوت با معجزه
۲۱۴	۴. اصل عدالت
۲۱۴	۵. اصل اختیار انسان
۲۱۵	۶. مسأله معاد
۲۱۷	جایگاه عدالت در اخلاق اسلامی
۲۱۷	جایگاه عدالت در فقه اسلامی
۲۱۷	جایگاه عدالت در مبانی فقهی
۲۱۷	قبح تکلیف بما لایطاق

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ

(حدید، ۲۵)

برقراری عدالت اصلی‌ترین هدف فرستادن پیامبران و ادیان الهی و توحیدی است. عدل یعنی قرار گرفتن هر چیز در جای خود، با الگو گرفتن از جهان هستی و نظام بزرگ آفرینش که با تدبیر، حکمت و علم بی‌انتهای الهی، همه اجزای جهان در آسمان‌ها و زمین و ستارگان، کوه‌ها و دریاها و موجودات و مخلوقات، هر یک در چارچوب شان و اندازه خود در جایگاه کوچک و بزرگی که قرار می‌گیرند، به شایستگی تمام در چرخش بی‌کم و کاست چرخه حیات ایفای نقش می‌کنند و به عبارتی کل هستی بر محور اجرای عدالت در گردش است. (و کل فی فلک یسبحون) در طول تاریخ دخالت‌های نادرست انسان‌های متجاوز، طغیانگر، ظالم و طماع، حریص و مسرف همیشه موجب گسترش بی‌عدالتی در جوامع بشری و بیرون رفتن چرخه زندگی، جوامع بشری و طبیعت از مسیر حق و عدل گردیده است.

انبیا و پیامبران الهی مبعوث شده‌اند تا جامعه را توسط انسانها به مسیر عدالت برگردانند؛ آمده‌اند تا با آگاه ساختن ابناء بشر، نسبت به آثار سوء ظلم و بی‌عدالتی، آنان را به برپاداشتن عدالت ترغیب نمایند تا خود مردم عدالت را به عنوان یک آرمان بزرگ که مبتنی بر فطرت است بپذیرند و برای بسط آن به پا خیزند.

آنچه در رفتار و منش و اداره امور جامعه در سیره پیامبر اکرم(ص) و حکومت امام علی(ع) مشاهده می‌کنیم، آن است که این بزرگان از ساده‌ترین امور مثل نحوه نگاه کردن به جمع و نشستن در جمع، تا قضاوت در دعاوی و توزیع امکانات در جامعه تا مدیریت بیت المال در همه شئون فردی و اجتماعی، به عدالت به عنوان یک شاخص

اصلی و معیار سنجش توجه داشته‌اند و به هیچ وجه ظلم و تجاوز به حقوق مردم را بر نمی‌تابند، و لو یک طرف ماجرا، برادر نابینای حضرت باشد یا در جای دیگر ظلم به یک زن یهودی باشد.

در آیه ۸ سوره مائده هم پس از دعوت مومنان به برپایی عدالت، تاکید می‌شود حتی نسبت به دشمن هم بی‌عدالتی نکنید و اضافه می‌نماید: عدالت را رعایت کنید که این کار به تقوا نزدیکتر است.

یکی از اصلی‌ترین آرمان‌هایی که مردم ایران قبل و پس از پیروزی انقلاب اسلامی دنبال می‌کردند، برقراری عدالت در همه زمینه‌ها و در همه حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و حقوقی و استفاده از امکانات و ظرفیت‌ها و منابع جامعه بوده است.

در این شرایط تلاش برای ارتقاء آگاهی جامعه به ویژه نسل جوان در شناخت ارزش عدالت و تبیین چگونگی استقرار، پایداری و دفاع از آن یک ضرورت قطعی است که استاد بزرگوار آیت‌الله سروش محلاتی با نگاهی دقیق، عالمانه و همه‌جانبه به ابعاد موضوع، در جلساتی که در ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۵ به همت بنیاد اندیشه و احسان توحید در کانون توحید برگزار شد، به زیبایی پرداختند.

در اینجا از ایشان و همه دوستانی که در برپایی نشست‌ها و تدوین و نشر این کتاب همکاری و همراهی داشته‌اند، به ویژه برادر عزیز جناب آقای محمدجواد مظفر و انتشارات کویر سپاسگزاری می‌نمایم.

سید حمید کلانتری

بنیاد اندیشه و احسان توحید